

სადოქტორო პროგრამა
კლინიკური ნეიროფსიქოლოგია

1. სადოქტორო პროგრამის სახელწოდება:

კლინიკური ნეიროფსიქოლოგია.

2. მისანიჭებელი აკადემიური ხარისხი: ფსიქოლოგიის დოქტორი. PhD in Psychology

3. პროგრამის ხელმძღვანელი: თამარ გაგოშიძე, ფსიქოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი, სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სრული პროფესორი. (იხ. დამატება CV).

სადოქტორო პროგრამის ანალოგი: უფრო ხშირია კლინიკური ნეიროფსიქოლოგიის პროგრამა, როგორც კონცენტრაცია კლინიკური ფსიქოლოგიის სადოქტორო პროგრამაზე. დამოუკიდებელი სადოქტორო პროგრამებია კლინიკურ ნეიროფსიქოლოგიაში: ვინძორის უნივერსიტეტში, ონტარიო, კანადა; ჰიუსტონის უნივერსიტეტში, ტეხასი, აშშ; ცინცინატის უნივერსიტეტში, აშშ; ნიუ-იორკის სითი უნივერსიტეტის ქუინს კოლეჯი, აშშ.

4. სადოქტორო პროგრამის საკვალიფიკაციო დახასიათება:

პროგრამის აქტუალურობა:

დასავლეთის ქვეყნებში ბოლო 20 წლის მანძილზე კლინიკური და ექსპერიმენტული ნეიროფსიქოლოგია განსაკუთრებული სისწრაფით განვითარდა. დღეს წარმოუდგენელია კვლევები ნეირომეცნიერებებში ნეიროფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკური მეთოდებისა და ნეიროფსიქოლოგიური მოდელების გარეშე.

კლინიკური ნეიროფსიქოლოგიის სპეციალობა ახალია საქართველოში. დღემდე სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პროფესორის თ. გაგოშიძის ხელმძღვანელობით კლინიკური ნეიროფსიქოლოგიის მაგისტრების ექვსი გამოშვება მომზადდა. დოქტორის ხარისხის კლინიკური ნეიროფსიქოლოგი საქართველოში კი დღეს იშვიათობაა.

ჯანდაცვის და განათლების სისტემაში მიმდინარე რეფორმები საჭიროებენ პრაქტიკული და თეორიული ცოდნით აღჭურვილ მაღალი დონის პროფესიონალ ფსიქოლოგებს, ვისაც მულტიდისციპლინურ გუნდში მუშაობის კომპეტენციები აქვს და შეუძლია მომიჯნავე სფეროებში, მაგ. ნეირომეცნიერებებში, სპეციალურ განათლებაში, ფსიქიატრიასა და ნევროლოგიაში, პირველად და საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში თეორიული ცოდნისა და პრაქტიკული ჩვევების გამოყენება.

დღეს საქართველოს ჯანდაცვის სისტემაში მწვავედ დგას ფსიქიკური ჯანმრთელობის და ინვალიდობის ექსპერტიზის საკითხები, რასაც ნეიროფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა, ინტელექტისა და ფუნქციონალური უნარების ფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა და პროფესიული

ინტერპრეტაცია სჭირდება. გარდა ამისა, მეტად მნიშვნელოვანია განვითარებაში შეფერხებული ბავშვების და განვითარების დარღვევების ადრეული დიაგნოსტიკა და ინტერვენცია.

დღეს საქართველოს განათლების სისტემაში აქტიურად ინერგება ინკლუზიური განათლების პრინციპები. ნეიროფსიქოლოგიური ცოდნა და კომპეტენციები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოსწავლის ძლიერი და სუსტი მხარეების განსაზღვრის, აბილიტაციის გეგმის შედგენისა და პროგნოზის საკითხებში. ნეიროფსიქოლოგიური ცოდნის სასკოლო განათლებაში გამოყენების ეფექტურობის გამო აშშ-ში პოპულარული გახდა სკოლის ნეიროფსიქოლოგის სპეციალობა.

აქტუალურია სპეციალიზებულ ნევროლოგიურ და ფსიქიატრიულ კლინიკებში ნეიროფსიქოლოგიური სამსახურების შექმნა, რაც ხელს უწყობს დროულ და ზუსტ დიაგნოსტიკას და დახმარებას დარღვეული ფსიქიკური ფუნქციების აღდგენაში თუ ქცევის რეგულაციაში. ასევე მნიშვნელოვანია ნეიროქირურგიული ოპერაციების შემდგომი მდგომარეობის დიაგნოსტიკა და მედიკამენტების გვერდითი ეფექტების განსაზღვრა, რაც ნეიროფსიქოლოგიური კვლევის გარეშე შეუძლებელია.

ნეიროფსიქოლოგიური რეაბილიტაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქალა-ტინვის ტრავმებისა და ტვინში სისხლის მიმოქცევის მოშლის შემდგომი მდგომარეობების დროს. ის ხელს უწყობს დარღვეული ფუნქციების აღდგენას და ინვალიდიზაციის პრევენციას.

სადოქტორო პროგრამა ეფუძნება კლინიკურ ნეიროფსიქოლოგიაში სადოქტორო პროგრამებისათვის APA-ს სახელმძღვანელოში (The Clinical Neuropsychologist, 1987, vol.1, N1, pp.29-34) მოცემულ და ჰიუსტონის კონფერენციაზე (Houston Conference in specialty education and training in clinical neuropsychology, 1997) მიღებულ პრინციპებს, კერძოდ მკვლევარი-პრაქტიკოსის მოდელს.

საკვლევი პრობლემები:

ნეირო- და კოგნიტური ფსიქოლოგიის მიმართულებაზე იგეგმება კვლევითი პროექტები, რომლის ფარგლებშიც სხვადასხვა კვლევებს აწარმოებენ ბაკალავრები, მაგისტრები და დოქტორები. კერძოდ:

1. ჯანმრთელი ხანშიშესული და დემენციის მქონე პირების ნეიროფსიქოლოგიური დიფერენციული დიაგნოსტიკის კრიტერიუმების შემუშავება;
2. იმპლიციტური მეხსიერება, იმპლიციტური დასწავლა და პრაიმინგი თავის ტვინის ორგანული დაზიანების დროს;
3. სენსორული ინტეგრაცია, სენსო-მოტორული უნარების განვითარება და მათი კავშირი აკადემიურ მიღწევებთან;
4. კითხვის დარღვევების პრედიქტორების კვლევა სკოლამდელ ასაკში;

5. ეპილეფსიური და არაეპილეფსიური გულყრების დიფერენციული ნეიროფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკა;
6. ეპილეფსიის ფსიქო-სოციალური პრობლემები;
7. ემოციური სფერო და პიროვნების მახასიათებლები ეპილეფსიის დროს;
8. ეპილეფსიის მქონე ბავშვების განვითარებაზე ანტილონგულსანტების მოქმედების ეფექტები;
9. თვით-მართვა და თვით-ეფექტურობა ეპილეფსიის დროს და მკურნალობის გამოსავალი;
10. უმაღლესი ადმასრულებელი ფუნქციების ნეიროფსიქოლოგიური ანალიზი ბავშვებში და მათი კავშირი ქცევით აშლილობებთან;
11. აუტიზმისა და მეტყველების სპეციფიკური დარღვევების ქცევითი და ლინგვისტური პატერნები;
12. მხედველობით-სივრცითი და ვერბალური უნარების განვითარება და თავის ტვინის ატიპური ფუნქციური ასიმეტრია დაწყებითი სასკოლო ასაკის მოსწავლეებში;
13. ექსპრესიული და რეცეპტული მეტყველების დარღვევები და თავის ტვინის გამოწვეული პოტენციალები სკოლამდელი ასაკის ბავშვებში;
14. განწყობის გადანაცვლების ეფექტი თავის ტვინის ლოკალური დაზიანების დროს.

ა) სადოქტორო პროგრამის მიზანი:

კლინიკურ ნეიროფსიქოლოგიაში მკვლევარი-პრაქტიკოსის ჩამოყალიბება, რომელსაც ექნება თანამედროვე სტანდარტებით სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის დამოუკიდებელი დაგეგმვისა და განხორციელების კომპეტენცია ნეიროფსიქოლოგიის დარგში და განათლებისა და ჯანდაცვის სფეროში სამუშაო პრაქტიკული პროფესიული ჩვევები.

ბ) სადოქტორო პროგრამის შედეგი:

სადოქტორო პროგრამის სრული კურსის გავლისა და დისერტაციის დაცვის შემდეგ კურსდამთავრებულს გამომუშავებული და ჩამოყალიბებული ექნება:

ცოდნა:

- კლინიკური, კოგნიტური და რეაბილიტაციური ნეიროფსიქოლოგიის სფეროში კლასიკური და თანამედროვე თეორიული მოდელების პრობლემური გააზრება და მათ შორის ღრმა, ინტეგრალური მიმართებების გაცნობიერება;
- ტვინი-ფსიქიკის ურთიერთმიმართების ფილოსოფიური, ნეიროფსიქოლოგიური, ფსიქოლოგიური და ფიზიოლოგიური შეხედულებების საფუძვლიანი გააზრება და მათი

შემოქმედებითი ინტეგრირება თავის ტვინის ფუნქციონირების შესახებ თანამედროვე შეხედულებასთან;

- ნეიროფსიქოლოგიური კვლევითი მეთოდოლოგიის შემოქმედებითი გაცნობიერება ავადმყოფობა-ჯანმრთელობის, ფსიქიკური ჯანმრთელობა-ფსიქიკური აშლილობის პარადიგმებში;
- ნეიროფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკური მეთოდებისა და მათი ინტერპრეტირების საფუძვლიანი ცოდნა.
- თავის ტვინის ფუნქციონირების ნეიროფსიქოლოგიური მოდელების შედარებითი ანალიზი და მათი მიმართების გაცნობიერება ადამიანის ქცევის, ემოციური რეგულაციისა და დასწავლის ფსიქოლოგიურ მექანიზმებთან;
- სუპერვიზიის მეთოდოლოგიის ცოდნა და გაცნობიერება.

ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი:

• *სამეცნიერო კვლევითი, ექსპერიმენტული თუ გამოყენებითი სამუშაოს დამოუკიდებლად წარმოება:*

- ✓ კვლევის პრობლემის დასმა, ჰიპოთეზების ჩამოყალიბება;
- ✓ კვლევის დაგეგმვა და დიზაინის შერჩევა;
- ✓ კვლევის მეთოდოლოგიის შერჩევა და კვლევითი სტრატეგიებისა და მეთოდების გამოყენება;
- ✓ მონაცემთა დამუშავება და შედეგების ანალიზი;
- ✓ შედეგების თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი პრეზენტაცია წერილობითი და ზეპირი სახით (სტატიები, მოხსენებები, სადისერტაციო ნაშრომი).

• *სწავლებისა და სუპერვიზიის ჩვევები:*

- ✓ სწავლების ეფექტური მეთოდების გამოყენება;
- ✓ თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი სალექციო კურსების შექმნა და გაძღოლა;
- ✓ სუპერვიზიის მეთოდოლოგიის გამოყენება.

• *ნეიროფსიქოლოგიური შეფასების ჩვევები:*

- ✓ ანამნეზის შეკრება და ისტორია;
- ✓ პრობლემის ადეკვატური ტესტების და შეფასების მეთოდის შერჩევა და ჩატარება;
- ✓ შედეგების ინტერპრეტაცია და დიაგნოზი;
- ✓ მკურნალობის დაგეგმვა;
- ✓ ანგარიშის დაწერა;
- ✓ უკუკავშირის უზრუნველყოფა.

- რეაბილიტაციისა და ინტერვენციის მეთოდების გამოყენება:

- ✓ ინტერვენციის მიზნების განსაზღვრა;
- ✓ ინტერვენციის საჭიროების სპეციფიკაცია;
- ✓ ინტერვენციის გეგმის შექმნა და განხორციელება;
- ✓ ინტერვენციის გეგმის მონიტორინგი და ცვლილებების შეტანა მუშაობის პროცესში;
- ✓ ინტერვენციის შედეგების შეფასება;
- ✓ რეაბილიტაციის საჭიროების განსაზღვრა და დაგეგმვა;
- ✓ რეაბილიტაციის სხვადასხვა მოდელის გამოყენება საჭიროების მიხედვით;
- ✓ რეაბილიტაციის ადეკვატური ნეიროფსიქოლოგიური მეთოდების შერჩევა და გამოყენება.

- ნეიროფსიქოლოგიური კონსულტაცია (პაციენტის, ოჯახის წევრების, ექიმების, მასწავლებლების):

- ✓ პრობლემის იდენტიფიკაცია;
- ✓ ეფექტური კომუნიკაცია;
- ✓ პრობლემის დაძლევისათვის რეკომენდაციების მიწოდება.

დასკვნის უნარი:

- ფსიქოლოგიური, ნეიროფიზიოლოგიური და ნეიროფსიქოლოგიური თეორიული პარადიგმების ღრმა და კრიტიკული ანალიზის შედეგად წინააღმდეგობრივი იდეების წარმოჩენა;

- კლინიკური და კოგნიტური ნეიროფსიქოლოგიური მოდელების კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე მათი შემოქმედებითი და ახლებური გააზრება;
- დიაგნოსტიკის პროცესში მრავალმხრივი მონაცემების ანალიზის საფუძველზე ადეკვატური გადაწყვეტილების მიღება და დასკვნის გამოტანა;
- პრობლემის გადაჭრის გზების მრავალმხრივი ანალიზის საფუძველზე პრობლემის გადაწყვეტის ადეკვატური სტრატეგიისა და ტექტიკის შერჩევა;
- პრობლემისადმი მულტიდისციპლინური მიდგომის კონტექსტში კომპეტენციის ფარგლებში შესაბამისი პასუხისმგებლობის აღება და გადაწყვეტილების მიღება.

კომუნიკაციის უნარი:

- სამეცნიერო ინფორმაციისა და კვლევის შედეგების დასაბუთებულად და გარკვევით წარმოჩენა;
- თემატური პოლემიკის წარმოების კულტურა მშობლიურ და უცხოურ ენაზე;
- გუნდური მუშაობა:
  - ✓ გუნდში დაგეგმვისა და მიზნის განსაზღვრის ჩვევები
  - ✓ გუნდში გადაწყვეტილების მიღების ჩვევები
  - ✓ გუნდში დისკუსიის წარმართვის ჩვევები.

სწავლის უნარი:

- ახალი იდეები მიღებისა და განვითარებისათვის მზაობა
- სწავლის პროცესის დაგეგმვა და მართვა
- კვლევასა და პრაქტიკაში ახალი მიღწევების ინტეგრირება.

ზოგადი ტრანსფერული უნარები:

სადოქტორო პროგრამის ფარგლებში დოქტორანტი გამოიმუშავებს შემდეგ უნარებს:

- ინფორმაციისა და მოვლენათა კრიტიკული ანალიზის;
- ახალი იდეების პროდუცირების;
- სხვადასხვა თეორიული მიდგომებისა და პრინციპების ინტეგრირების;
- პრობლემური სიტუაციის ანალიზისა და ეფექტური გადაწყვეტილების მიღების;
- ცოდნის მუდმივი განახლების.

ღირებულებები:

სადოქტორო პროგრამის ფარგლებში კურსდამთავრებულს გათავისებული უნდა ჰქონდეს:

- პროფესიული ეთიკური ნორმები (კვლევაში მონაწილე ადამიანთა უფლებების დაცვა, მათი ინფორმირებული თანხმობის უზრუნველყოფა, კლიენტის პატივისცემა და მისი მონაცემების კონფიდენციალობა, მიუკერძოებლობა დიაგნოსტიკისა და შედეგების ინტერპრეტაციის პროცესში, კლიენტის ადვოკატირება)
- საქმიანი ურთიერთობების ეთიკური ნორმები
- სხვა ადამიანების შეხედულებებისა და ღირებულებების მიმართ ტოლერანტობა;
- კულტურული მრავალფეროვნებისა და განსხვავებების მიმდებლობა და პატივისცემა;
- ღირებულებებისადმი თავისი და სხვების დამოკიდებულების შეფასება, ახალი ღირებულებების ფორმირებაში აქტიური მონაწილეობა.

გ) კურსდამთავრებულთა დასაქმების სფეროები:

სადოქტორო პროგრამის დამთავრების შემდგომ კურსდამთავრებულს უნდა შეეძლოს:

- დამოუკიდებელი სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის დაგეგმვა და წარმოება ნეიროფსიქოლოგიის დარგში;
- ცენტრალური ნერვული სისტემის ფუნქციონირების და ქცევის ურთიერთმიმართების შესახებ ღრმა და თანამედროვე ცოდნის დემონსტრირება;
- მოზრდილის და ბავშვის ნეიროფსიქოლოგიური დიაგნოსტიკის, რეაბილიტაციის და კონსულტაციის პროფესიულ დონეზე წარმოება;
- სასწავლო კურსის პროგრამის შედგენა და სასწავლო პროცესის წარმართვა.

სადოქტორო პროგრამის დასრულების შემდგომ დოქტორანტს შეუძლია იმუშაოს:

- უმაღლეს სასწავლებელში,
- საავადმყოფოების ნევროლოგიურ ან ფსიქიატრიულ განყოფილებაში,
- სპეციალიზებულ სამედიცინო ცენტრებში,
- რეაბილიტაციისა და დღის ცენტრის სამსახურებში,
- ადრეული ინტერვენციის ცენტრებში,
- სკოლისა და საბავშვო ბაღის კონსულტანტად,

- საზოგადოებრივ ჯანდაცვაში,
- განათლებისა და ჯანმრთელობის დაცვის სახელმწიფო სტრუქტურებში.

5. სადოქტორო პროგრამაზე მიღების წინაპირობები.

პროგრამაში სწავლის უფლება აქვთ:

- პირებს, რომელთაც აქვთ ფსიქოლოგიის მაგისტრის ხარისხი და მინიმუმ ერთი წელი კლინიკური გამოცდილება;
- პირებს რომელთაც აქვთ მიღებული მაგისტრის ხარისხი კლინიკურ ნეიროფსიქოლოგიაში;
- პირებს, რომელთაც აქვთ ბიოლოგიის მაგისტრის ხარისხი ან პირველი საფეხურის სამედიცინო დიპლომი.

6. სასწავლო კომპონენტი.

იგეგმება და ხორციელდება უნივერსიტეტის დოქტორანტურის მინიმალური სტანდარტისა და ფაკულტეტის სადისერტაციო დებულების შესაბამისად.

დოქტორანტის სამეცნიერო და პროფესიული კომპეტენციის მაღალი დონის მისაღწევად სადოქტორო პროგრამის აღნიშნულ მოდელში გათვალისწინებულია კლინიკური, დიდაქტიკური და აკადემიური კომპონენტები.

სასწავლო კომპონენტი (60 კრედიტი):

- სწავლების თანამედროვე მეთოდები- 5 კრედიტი
- პროფესორის ასისტენტობა - 5 კრედიტი
- 2 კოლოკვიუმი - 10 კრედიტი
- კვლევის მეთოდები (მულტივარიაციული სტატისტიკური მეთოდები); 5 კრედიტი
- ნეიროფსიქოლოგიის ნეიროანატომიული და ნეიროფიზიოლოგიური საფუძვლები. 5 კრედიტი.
- ყოველკვირეული სემინარი: თავის ტვინის ფუნქციონირების კლასიკური და თანამედროვე ნეიროფსიქოლოგიური მოდელები. 5 კრედიტი.
- ყოველკვირეული სემინარი: ფსიქოპათოლოგიის საკლასიფიკაციო სისტემები. 5 კრედიტი
- ყოველკვირეული სემინარი: ინტერვენციისა და რეაბილიტაციის ნეიროფსიქოლოგიური და ფსიქოლოგიური მოდელები. 5 კრედიტი

- პაციენტთა ყოველკვირეულ გარჩევაში მონაწილეობა და შემთხვევების წარმოდგენა. 5 კრედიტი
- კლინიკური პრაქტიკა: 10 კრედიტი.

კვლევითი კომპონენტი:

- დისერტაციის ანუ სამეცნიერო ნაშრომის შესრულება (120 კრედიტი).
  - ✓ საერთაშორისო კონფერენციაზე წარდგენილი 2 პოსტერი 5 კრედიტი
  - ✓ 2 სტატიის მომზადება. 10 კრედიტი.
- პრეზენტაციები სადისერტაციო ნაშრომის გარშემო პრეზენტაციების საფაკულტეტო სქემის შესაბამისად. დოქტორანტი ვალდებულია წარსდგეს პრეზენტაციით სპეციალიზებული სექციის სხდომაზე წელიწადში ერთხელ მაინც.

7. პროგრამის უზრუნველყოფის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა:

სადოქტორო პროგრამა კლინიკურ ნეიროფსიქოლოგიაში განხორციელდება ნევროლოგიისა და ნეიროფსიქოლოგიის ინსტიტუტის კლინიკურ ბაზაზე. მისამართი: ჯავახიშვილის ქ. 51, ტელ.: 912947.

8. პროგრამაში შესაძლებელია 8 დოქტორანტის მიღება.

9. პროგრამის მონაწილე აკადემიური პერსონალის ბიოგრაფიული მონაცემები

თამარ გაგოშიძე

თინათინ ჭინჭარაული

შორენა მამუკაძე

დიმიტრი პატარაია

ანა ყარაულაშვილი

ლია მაისურაძე

10. ძირითადი საკონტაქტო პირი: თამარ გაგოშიძე